

Editoriaal

Intrafamiliaal geweld en de politie

Cahiers Politiestudies
Jaargang 2019-2, nr. 51
p. 7-12
© Gompel&Svacina
ISBN 978-94-6371-122-7

Janine Janssen¹, Katinka Lünemann², Wim D'haese³ en Anne Groenen⁴
(gasteditoren)

1. Familie als hoeksteen van de samenleving enerzijds

'Van je familie moet je het hebben', luidt een alom bekende uitdrukking. Het is een cynische zegswijze. Cross-cultureel en in de loop van de geschiedenis is altijd grote waarde gehecht aan familiebanden: ze zijn intiem, hecht en vormen een van de meest stevige bouwstenen van ons sociale netwerk. Familie wordt met andere woorden gezien als de hoeksteen van de samenleving. Als je vrienden en je burens je laten zitten, dan heb je altijd nog je familie, is de gedachte, want daar mag je de sterkste solidariteit en betrokkenheid van verwachten. Dat is de norm en past bij het plaatje dat we graag aan de buitenwacht van ons familieleven laten zien. Maar 'het moeten hebben van' wordt in de uitgesloten zegswijze overdrachtelijk bedoeld: de uitdrukking geeft aan dat je op familieleden lang niet altijd kunt vertrouwen.

2. Familie als vindplaats van spanning en geweld anderzijds

Als we ons over onze neiging heen kunnen zetten om familie niet alleen aan de buitenkant te betrachten als een homogene eenheid, maar ons eens een kritische blik binnenin gunnen, dan komen we veel vormen van spanning en geweld tegen. Binnen families kan het misgaan tussen (ex-)partners, ouders en kinderen, tussen (pleeg)broers en zussen. De praktijk leert dat het lang niet eenvoudig is om een goed inzicht te krijgen in hoe die verschillende vormen van geweld in de praktijk samenhangen en samen voorkomen,⁵ maar het is desalniettemin niet te veel gezegd dat geweld in de schoot van de familie in veel samenlevingen een van de meest voorkomende vormen van geweld is.

¹ Dr. Janine Janssen is hoofd onderzoek van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld van de nationale politie en lector Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties aan Avans Hogeschool.

² Katinka Lünemann is senior onderzoeker bij het Verwey-Jonker Instituut en is coördinator van het programma Geweld en veiligheid in gezinnen.

³ Wim D'haese is korpschef van de politiezone Boortmeerbeek-Haacht-Keerbergen (BHK).

⁴ Anne Groenen is onderzoeksverantwoordelijke van expertisecentrum Resilient People van UC Leuven-Limburg, verantwoordelijke van 2shine2 en is verbonden aan LINC van KU Leuven.

⁵ Zie ook: Ten Boom, A., & Witkamp, B., *De samenloop en samenhang van huiselijk geweld en kindermishandeling binnen gezinnen. Een literatuurverkenning*, https://www.wodc.nl/binaries/cahier-2016-7-volledige-tekst_tcm28-124601.pdf

Inmiddels weten we uit de literatuur die ook in dit themanummer aan bod komt, dat de prijs die samenlevingen voor intrafamiliaal geweld betalen, bijzonder hoog is: niet alleen in het hier en nu lijden mensen die betrokken zijn bij geweld in hun naaste familiekring pijn en verdriet. Door niet in te grijpen bij dit soort geweld trekken we helaas ook een zware wissel op de toekomst, omdat gewelddadige patronen aan volgende generaties kunnen worden doorgegeven.⁶

3. Politie achter de voordeur

Gezien de frequentie waarmee intrafamiliaal geweld voorkomt en de ernst en de impact van dit geweld, is besloten een nummer van de reeks *Cahiers Politiestudies* aan dit onderwerp te wijden. Uiteraard gaat het bij de *Cahiers Politiestudies* nooit uitsluitend om fenomenologische beschrijvingen en kennis. De hamvraag is altijd wat één en ander betekent voor de politieorganisatie en uiteraard de taken van de politie. Er kan onder meer gediscussieerd worden over de vraag in hoeverre de politie het recht heeft om in te grijpen in de private levenssfeer van burgers, waar ook het familieleven onder valt. Vriend en vijand zijn het erover eens dat (dreigend) geweld nooit een reden kan zijn om als politie dan maar halt te houden voor de voordeur.

Maar als de politie achter de voordeur wil ingrijpen in (dreigend) gewelddadige situaties, dan heeft zij wel kennis en inzicht nodig in wat zich daar dan afspeelt. Dat lukt de politie nooit alleen. Burgers die bereid zijn te verklaren en andere professionals (bijvoorbeeld uit de wereld van het onderwijs of de zorg) die zicht hebben op de familiale ontwikkelingen, kunnen de politie helpen één en ander ook te signaleren in die intieme sfeer. Verder kan de politie ook niet alleen de zorg af voor het realiseren van (acute) veiligheid. Wederom is de politie afhankelijk van de medewerking van betrokken burgers alsmede van die van andere professionals, bijvoorbeeld opvangorganisaties.

4. Bijdragen aan dit themanummer

In dit themanummer spreken we over 'intrafamiliaal geweld'. Maar in Nederland en in België worden ook andere begrippen gebruikt. Om begripsverwarring te voorkomen trappen de gasteditoren, af met de kadertekst "Intrafamiliaal geweld in België en Nederland" van de hand van **Anne Groenen, Wim D'haese, Janine Janssen en Katinka Lünemann**, waarin enkele kernbegrippen met betrekking tot intrafamiliaal geweld worden toegelicht. De ontwikkeling van concepten, de onderscheiden fenomenen, de frequentie en de aanpak komen achtereenvolgens aan bod.

Na dit overzicht, waaruit gebleken is dat onder de noemer 'intrafamiliaal geweld' tal van gedragingen kunnen worden gebracht, gaan we allereerst dieper in op een aantal fenomenen: partnermishandeling, ouderenmishandeling en eergeerelateerd geweld.

Emma Jaspaert⁷ zoomt in haar bijdrage, "Het geheel is meer dan de som der delen: partnergeweld bekeken vanuit een koppelperspectief", in op partnergeweld. Daarbij wordt vaak in termen van dichotomieën gedacht zoals dader en slachtoffer, en men

⁶ <https://www.socialevraagstukken.nl/tag/intergenerationele-overdracht/>

⁷ Emma Jaspaert is postdoctoraal onderzoeker aan het Leuvens Instituut voor Criminologie (LINC), Faculteit Rechtsgeleerdheid, KU Leuven.

bestudeert meestal individuele, intrapersoonlijke eigenschappen van één van beiden. Maar steeds meer klinkt de roep om in onderzoek naar partnergeweld te evolueren naar een echte ‘relatiewetenschap’, waarbij de focus ligt op dynamieken en interacties tussen partners. In deze bijdrage staat Jaspert stil bij twee interessante alternatieven: het dyadische perspectief en het interactionele perspectief.

Maartje Timmermans⁸, Katrien de Vaan⁹, Janine Janssen en Jolanda Lindenberg¹⁰ deden onderzoek naar de aard en omvang van ouderenmishandeling in Nederland. Zij doen hiervan verslag in hun bijdrage “Ouderenmishandeling in Nederland: aard, omvang en de taak van de politie en haar partners”. Het aanvragende ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) beoogde met het onderzoek actueel inzicht in ouderenmishandeling onder thuiswonende ouderen in Nederland te krijgen. De conclusies van het onderzoek zijn niet alleen voor de overheid van nut. Ook de politie en haar samenwerkingspartners kunnen leren van de verworven inzichten, evenals van de vele knelpunten die het onderzoeken van dit verborgen fenomeen met zich meebrengen.

Janine Janssen¹¹, Willem Timmer¹², Wilfred Janmaat¹³, Peter Nelles¹⁴, Willem Keijzer¹⁵, Hans Bentvelzen¹⁶, Mart Rasenberg¹⁷ en Mark Westerlaken¹⁸ blikken terug naar aanleiding van het tienjarige bestaan van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld (LEC EGG) van de nationale politie op de Nederlandse aanpak van geweld uit naam van de familie-eer. Zij doen dat in hun bijdrage onder de titel “Leren over geweld uit naam van de familie-eer” Wat hebben de deskundigen bij de politie de afgelopen tien jaar zien veranderen? Wat hebben zij geleerd en wat betekent een en ander voor de aanpak van deze vorm van intra-familiaal geweld voor de toekomst?

Na de drie bijdragen over een aantal specifieke fenomenen, verplaatsen we onze aandacht naar de aanpak in de praktijk van intrafamiliaal geweld.

⁸ Maartje Timmermans is senior onderzoeker en Projectleider bij Regioplan.

⁹ Katrien de Vaan is Projectleider Aanpak Ouderenmishandeling bij Regioplan.

¹⁰ Jolanda Lindenberg is wetenschappelijk staffid, senior onderzoeker, Leyden Academy on Vitality and Ageing.

¹¹ Dr. Janine Janssen is hoofd onderzoek van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld van de nationale politie en lector Veiligheid in Afhankelijkheidsrelaties aan Avans Hogeschool.

¹² Commissaris Willem Timmer is hoofd van het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld van de nationale politie.

¹³ Inspecteur Wilfred Janmaat is coördinator en materiedeskundige bij het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld van de nationale politie.

¹⁴ Inspecteur Peter Nelles is coördinator en materiedeskundige bij het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld van de nationale politie.

¹⁵ Inspecteur Willem Keijzer is materiedeskundige bij het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld van de nationale politie.

¹⁶ Inspecteur Hans Bentvelzen is materiedeskundige bij het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld van de nationale politie.

¹⁷ Inspecteur Mart Rasenberg is materiedeskundige bij het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld van de nationale politie.

¹⁸ Inspecteur Mark Westerlaken is materiedeskundige bij het Landelijk Expertise Centrum Eer Gerelateerd Geweld van de nationale politie.

Kristien Coteur¹⁹, **Marijke Roosen**²⁰ en **Anne Groenen**²¹ staan stil bij het belang van risicotaxatie, in hun bijdrage “Risicotaxatie partnergeweld in België: ter ondersteuning van politiediensten en Justitie”. Welke (on)mogelijkheden bieden instrumenten hiervoor? Hoe ziet de praktijk in België eruit? De auteurs besteden in het bijzonder aandacht aan het Risicotaxatie-Instrument Partnergeweld (RTI PG). Zij geven de eerste bevindingen weer van een empirisch onderzoek naar diens psychometrische kwaliteiten, met het oog op verdere evolutie van het instrument, alsook van risicotaxatie in de politionele en justitiële werking.

De politie staat niet alleen in de zorg om intrafamiliaal geweld. Essentieel is de samenwerking van verschillende (professionele) partijen. **Davy Simons**²² neemt ons mee naar Antwerpen met zijn bijdrage “Ketenaanpak van CO3: een steentje in de rivier verlegd?”. Onder de naam CO3 werd daar een pilootproject gestart met als bedoeling via een verdoordreven samenwerking, in de vorm van een ketenmethodiek, het geweld effectief in te dammen. Samenwerken gaat echter niet vanzelf. Simons laat aan de hand van een uitvoerige beschrijving van dit pilootproject zien wat daar allemaal voor nodig is.

Jolien Mangelschots²³ en **Jelle Janssens**²⁴ nemen ons mee naar een andere Belgische stad: Gent. In hun casusbeschrijving vragen zij zich af hoe het daar gesteld is met de hulp aan slachtoffers van intrafamiliaal geweld en de samenwerking tussen politie en hulpverlening in dit verband. Wat gaat er goed? Waar liggen knelpunten? Zij doen hun relaas onder de titel “Slachtofferhulp intrafamiliaal geweld bij politie en hulpverlening in de politiezone Gent: theorie vs. praktijk”.

Eva Vergaert²⁵, **Sophie Withaecx**²⁶ en **Gily Coene**²⁷ hebben het over politieke praktijken bij partnergeweld in hun stuk “Van ketenaanpak tot versnippering? Exploratie van beleids- en politionele praktijken t.a.v. partnergeweld in België”. Hoewel België een sterk wetgevend en beleidsmatig kader heeft ontwikkeld rond partnergeweld, worden de politionele praktijken gekenmerkt door interne verschillen en versnippering. Bovendien is het niet altijd even duidelijk waar de knelpunten op het terrein zich bevinden en of het huidige beleid ten goede komt van diegene die geconfronteerd worden met partnergeweld. Daarom trachten ze op basis van een verkennende studie in het kader van het onderzoeksproject IPV-PRO&POL enkele kritische aandachtspunten te formuleren in het huidige politionele beleid en de aanpak rond partnergeweld.

¹⁹ Kristien Coteur is onderzoeker bij Patient related and public health research, departement Biomedische Wetenschappen, KU Leuven.

²⁰ Marijke Roosen is onderzoeker bij UC Leuven-Limburg en Gastprofessor aan de Vrije Universiteit Brussel.

²¹ Anne Groenen is onderzoeksverantwoordelijke van expertisecentrum Resilient People van UC Leuven-Limburg, verantwoordelijke van 2shine2 en is verbonden aan LINC van KU Leuven.

²² Davy Simons is regisseur Veilig Thuis bij de stad Antwerpen.

²³ Jolien Mangelschots is Master Criminologische Wetenschappen UGent.

²⁴ Jelle Janssens is docent Strafrecht en Criminologie, Institute for International Research on Criminal Policy, Vakgroep Criminologie, Strafrecht en Sociaal Recht, Faculteit Recht en Criminologie, UGent.

²⁵ Eva Vergaert is PhD-student RHEA, Expertisecentrum voor gender, diversiteit en intersectionaliteit, Vrije Universiteit Brussel.

²⁶ Sophie Withaecx is coördinator en postdoctoraal onderzoeker RHEA, Vrije Universiteit Brussel.

²⁷ Gily Coene is professor, directeur RHEA, Vrije Universiteit Brussel.

Inge Pasteels²⁸ heeft het in haar bijdrage “Naar een innovatieve aanpak van hoogconflicteuze scheidingen” over scheidingen waarbij kinderen betrokken zijn, die uitmonden in een intens conflict (met name vier op de tien echtscheidingen). In één scheiding op tien houdt dit conflict langdurig aan. Bemiddeling als alternatieve geschilbeslechting wordt door vele bemiddelaars niet als een effectieve interventie ervaren bij hoogconflicteuze scheidingen en kan zelfs conflictescalerend zijn. Een innovatieve methodiek ontwikkeld door PXL Social Work Research integreert good practices, verzameld bij 150 professionals, door vijf bouwstenen te combineren.

Evi Verdonck²⁹ en **Lieve Lembrechts**³⁰ hebben het over “De politie als schakel in de keten: slachtoffers en politie als ketenpartner bevestigd”. Deze bijdrage kadert in een onderzoeksproject dat gevoerd werd in de periode 2016-2018. Het onderzoek had als doel de implementatie en de werking van de methodiek van het ketengericht werken op regionaal en Vlaams niveau te ondersteunen. Hiertoe werden in eerste instantie slachtoffers bevestigd om de domeinen in kaart te brengen waarbinnen zij hulp behoeven en werd nagegaan wat hun ervaringen en wensen zijn met de instanties/personen die hulp kunnen verlenen. Het tweede deel focuste zich op de ervaringen en behoeften van professionals, met als doel de (operationele) werking en praktijkervaringen in kaart te brengen.

Annemieke Wolthuis³¹, **Katinka Lünemann**³² en **Bart Claes**³³ staan in hun achtergrondbijdrage “Herstelbemiddeling in huiselijkgeweldzaken in Nederland en Vlaanderen” stil bij het herstelrecht dat ook in het strafrecht in huiselijkgeweldzaken wordt ingezet. Zij gaan in op de volgende vragen: waarom kan herstelbemiddeling of mediation wel of niet in het strafrecht worden ingezet in geval van intrafamiliaal geweld en in het bijzonder partnergeweld? Wat zijn de ervaringen in Nederland en Vlaanderen hiermee? In dit artikel gaan ze in op de wettelijke kaders en de praktijk van herstelbemiddeling of mediation in strafzaken met huiselijk geweld in Nederland en Vlaanderen, en de mogelijke rol van de politie.

Dit Cahier bevat ook een opiniebijdrage van de hand van **Kenneth Lasoen**³⁴, onder de titel “Veiligheid, een kwestie van gezond verstand”. Hij haakt aan op Cahier nr. 48 inzake “Evaluatie van de politie”. Vertrekkende van het derde onderdeel,

²⁸ Inge Pasteels is onderzoekscoördinator PXL Social Work Research; Hogeschool PXL.

²⁹ Evi Verdonck is onderzoeker aan de UC Leuven-Limburg, expertisecentrum Resilient People, en vrijwillig wetenschappelijk medewerker aan de KU Leuven, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Leuven Instituut voor Criminologie (LINC).

³⁰ Lieve Lembrechts was tijdens de uitvoering van dit onderzoek aangesteld als onderzoeker aan de UC Leuven-Limburg en is vrijwillig wetenschappelijk medewerker aan de Universiteit Hasselt, Faculteit Bedrijfseconomische wetenschappen, SEIN – Identity, Diversity and Inequality Research.

³¹ Annemieke Wolthuis is onafhankelijk onderzoeker, trainer en mediator, en is werkzaam voor Restorative Justice Nederland.

³² Katinka Lünemann is senior onderzoeker bij het Verwey-Jonker Instituut en is coördinator van het programma Geweld en veiligheid in gezinnen.

³³ Bart Claes is Lector Expertisecentrum Veiligheid, Avans Hogeschool.

³⁴ Expert inlichtingendiensten en veiligheid Kenneth Lasoen studeerde oude geschiedenis aan de universiteiten van Gent en Leuven, en inlichtingen- en veiligheidsstudies aan Brunel University Londen en University of Cambridge. Hij is gespecialiseerd in de geschiedenis van de Belgische inlichtingendiensten. Zijn onderzoek buigt zich over de Veiligheid van de Staat VSSE, de Algemene Dienst Inlichtingen en Veiligheid ADIV en het Orgaan voor de Coördinatie van de Dreigingsanalyse OCAD en het veiligheidsbeleid, met bijzondere aandacht voor de aanslagen in Brussel.

“Veiligheidsarchitectuur”, van het verslag van de parlementaire commissie 22/3, doet de auteur enkele vaak verregaande voorstellen over wat mogelijke acties zijn die een oplossing kunnen bieden voor wat in het verslag aan de kaak werd gesteld. Deze zijn ingegeven door een historisch perspectief op 187 jaar inlichtingenwerk in België en 23 jaar democratische controle door het Comité I.

Het nummer sluit af met de tekst van de lezing van **Olivier Ribaux**³⁵, “Federalism and Swiss Police Reforms”, die hij uitsprak ter gelegenheid van de gesmaakte conferentie georganiseerd door het *Centre for Policing & Security* op 28 februari 2019 over politie in een federale staat, nieuwe inzichten in de politiestructuur. Geïnteresseerde lezers kunnen de interessante toelichting hier nogmaals rustig doornemen.

Rest ons de lezers een aangename lectuur toe te wensen.

³⁵ Olivier Ribaux is professor en directeur, vicedecaan van de Rechtsfaculteit, van criminele aangelegenheden en van het openbaar bestuur, Ecole des Sciences Criminelles, Université de Lausanne.